

their feasibility and effectiveness. The expediency of using hermeneutic methods in the professional training of future music teachers is substantiated using the example of hermeneutic analysis and forecasting methods. Of scientific interest are the results of research on the following issues: formation of vocal-executive, inclusive, intercultural competence and national self-awareness of future music teachers; application of innovative teaching methods in the process of their preparation. It was found that the methods of developing the aesthetic culture of future music teachers, the formation of the communicative culture of future music teachers in the process of conducting and choral training, the formation of adaptive readiness of music teachers for conducting and choral work, the formation of the aesthetic culture of future music teachers in China, conducting and choir. The question of determining the didactic conditions of the problem of forming the aesthetic culture of future music teachers in the process of conducting and choral training requires further research.

Key words: formation, aesthetic culture, future teachers, musical art, learning process, conducting and choral training.

УДК 793.3:378] - 051

Олег Козачук

Волинський національний університету імені Лесі Українки
ORCID ID 0000-0002-5090-701X

Леся Косаковська

Волинський національний університету імені Лесі Українки
ORCID ID 0000-0001-7138-2008

DOI

ДО ПИТАННЯ ВИВЧЕННЯ НАРОДНО-СЦЕНІЧНОГО ТАНЦЮ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГА-ХОРЕОГРАФА

Метою статті є розкриття деяких аспектів вивчення народно-сценічного танцю у процесі підготовки педагога-хореографа через характеристику його виражальних засобів. Відповідно до мети у процесі дослідження було використано такі методи: аналіз, інтерпретаційно-аналітичний метод, синтез, узагальнення й систематизація. Акцентовано на помітному зростанні наукового інтересу й ґрунтовному осмисленні народного танцювального мистецтва у різних площинах: практично-професійній, мистецтвознавчо-теоретичній, історичній. Внесено деякі уточнення щодо трактування феномену «народно-сценічний танець», починаючи з ключового поняття «танець». З'ясовано, що зміст народно-сценічного танцю передається за допомогою вдосконалених виражальних засобів, а саме: пантоміми, жестів, хореографічної лексики, хореографічного малюнка, хореографічного образу та музики. Узагальнено, що народно-сценічний танець є фундаментом для оволодіння всіма іншими танцювальними напрямками. Навчання народно-сценічного танцю передбачає опанування танцювальною технікою як основою для втілення хореографічного образу, що органічно поєднується з музикою – важливим компонентом у хореографічному вихованні майбутнього педагога-хореографа.

Ключові слова: виражальні засоби, музика, народно-сценічний танець, підготовка, педагог-хореограф, танець, танцювальне мистецтво.

Постановка проблеми. У сучасному глобалізованому світі провідним завданням освіти є всебічний розвиток людини, її розумових і фізичних здібностей, виховання моральних якостей, забезпечення духовно-культурного розвитку особистості через опанування скарбами мистецтва, найважливішою функцією якого є втілення вищих духовних цінностей культури. При цьому як слушно відзначає знаний учений Б. Колногузенко «кожний вид мистецтва відбиває усі прояви життя в притаманній йому формі. Якщо сутнісна ознака літератури – слово, музики – звук, живопису – колір, то мистецтво хореографії надає безмежні можливості для пластичного відображення людських почуттів, переживань, образів, характеру цілого народу» (Колногузенко, 2008, с. 8).

Хореографічне мистецтво загалом, і народно-сценічний танець зокрема як природне підґрунтя й невичерпний арсенал зображувально-виражальних засобів професійного мистецтва, має великі можливості щодо сприяння розумінню й осмисленню етнічного культурного простору України, позаяк забезпечує досконале оволодіння майбутніми педагогами-хореографами красою та виразною мовою рухів, сприяє формуванню постави тулубу, розвиває фізичну силу та витривалість при виконанні технічних та методичних складових народного танцю. Погоджуючись із А. Максименко (Максименко, 2017, с. 43), вважаємо, що народно-сценічний танець, динамічно розвиваючись, у своєму арсеналі використовує прогресивні методи та збагачує палітру виразних засобів відповідно до вимог часу. Через систему хореографічного навчання та виховання, якими володіє народно-сценічний танець, у студентів розвиваються танцювальні та музичні здібності, що сприяють більш досконалому й витонченому сприйняттю професійного хореографічного мистецтва.

Аналіз актуальних досліджень (Д. Богданова, К. Василенко, В. Верховинець, А. Лопухова, Т. Ткаченко та ін.) презентує авторський доробок видатних майстрів у площині вивчення феномену народно-сценічної хореографії, що є джерелом творчих досягнень сучасних танцюристів, а також дидактичним матеріалом викладання народно-сценічного танцю на заняттях зі студентами-хореографами. Звертаємо увагу на помітне зростання наукового інтересу й ґрунтовне осмислення народного танцювального мистецтва у різних площинах: практично-професійній (В. Авраменко, К. Балог, В. Верховинець, П. Вірський, А. Кривохижа та ін.), мистецтвознавчо-теоретичній

(В. Верховинець, К. Василенко, А. Гуменюк, Ю. Станішевський та ін.) та історичній (А. Богород, М. Вашкевич, А. Гуменюк, Р. Герасимчук та ін.). Однак, попри виявлений значний науковий доробок у цій царині, маємо констатувати недостатність досліджень у вітчизняній хореографічно-педагогічній освіті щодо вивчення народно-сценічного танцю у процесі підготовки педагога-хореографа.

Мета статті: розкрити деякі аспекти вивчення народно-сценічного танцю у процесі підготовки педагога-хореографа через характеристику його виражальних засобів.

Методи дослідження: аналіз, інтерпретаційно-аналітичний метод, синтез, узагальнення й систематизація.

Виклад основного матеріалу. Передусім, вважаємо за необхідне внести деякі уточнення щодо трактування феномену «народно-сценічний танець», починаючи з ключового поняття «танець».

Танець – (*польськ. taniec, від нім. tanz*), вид мистецтва, в якому художній образ створюється пластичними та ритмічними рухами людського тіла: танок, коло, танчик; сукупність пластичних і ритмічних рухів певного темпу й характеру, що їх виконують у такт певній музиці; виконання таких рухів (Новий тлумачний словник української мови, Т 3, 2008, с. 506).

Існує думка (Куценко, 2015; Лісовська, 2021 та ін.), що танець відіграє важливу роль у житті народу, позаяк народне хореографічне мистецтво загалом супроводжувало людей упродовж багатьох століть, а відтак, є невід'ємною частиною його багатовікової культури.

Народно-сценічний танець, за визначенням Н. Лісовської (Лісовська, 2021, с.8) є симбіозом культури виконання класичного, народно-характерного танців і самобутніх фольклорних джерел. При цьому характер і змістовність народно-сценічного танцю зумовлені його призначенням у житті як невичерпної скарбниці досвіду, вираженням і ствердженням в емоційно-образній формі, сприяючи тим самим всебічному, гармонійному, творчому вихованню майбутнього педагога-хореографа.

Як слушно зауважує К. Василенко, народно-сценічний танець – це не тільки твір народної хореографії, що зазнав певної художньої обробки і виконується зі сцени, але й заново створений балетмейстером-постановником або творчою групою професійного чи самодіяльного колективу танець, що нерідко поєднує в собі ознаки і властивості кількох жанрів (Василенко, 1996, с. 13).

Народно-сценічний танець – це високохудожнє хореографічне мистецтво, створене на основі народного фольклору чи власного бачення балетмейстера та збагачене різнобарвною палітрою виражальних засобів, які максимально точно допомагають розкрити художньо-образний зміст хореографічної дії (Куценко, 2015).

Аналіз досліджень у галузі танцювального мистецтва, дозволяє стверджувати, що зміст народно-сценічного танцю передається за допомогою вдосконалених виражальних засобів, а саме: *пантоміми, жестів, хореографічної лексики, хореографічного малюнка, хореографічного образу та музики*. Схарактеризуємо зазначені засоби.

Конструктивною нам видається думка знаного педагога, драматурга, теоретика й критика хореографічного мистецтва Михайла Габовича щодо характеристики *танцю і пантоміми* як виражальних рухів людського тіла, котрі передають думки, почуття, людські переживання, внутрішні стани, вчинки, наголошуючи, що танцю ближча виразність почуттів, стан людського духу, пантомімі – зображальність. Танець, зауважує вчений, – це виразні рухи одухотвореного людського тіла, пантоміма – сценічна дія, під час якої актор не танцює, а засобами міміки, жестів та рухів виражає свої думки, відчуття, почуття, переживання (Габович, 1996, с. 77–81).

Видатний український балетмейстер О. Голдрич відзначає, що пантомімічна побудова вимагає спеціально відібраної дії. Як у пісні не може бути зайвого складу, так і в пантомімі – жодного не обов'язкового жесту. Пантоміма вимагає дії, зігрітої правдою життя і логікою (Голдрич, 2003, с. 32).

Саме *жест* є «основним матеріалом» пантоміми й образно-дієвим засобом народно-сценічного танцю, що впливає на процес формування творчих можливостей майбутнього педагога-хореографа.

За твердженням К. Василенка, у народно-сценічній хореографії жест існує самостійно: як певний рух-жест і як елемент – у складних за структурною будовою па. На відміну від побутового жесту, з його натуралістичною спрощеністю, сценічний жест, зауважує вчений, підпорядкований музично-хореографічній драматургії, яка, з одного боку, надає виконавцеві певної свободи, але разом із тим вимагає від нього суворого лаконізму й економності у русі й одночасно різноманітності у проявах зовнішньої дії. Виконання такого жесту потребує від танцюриста пильної уваги і пластичної виразності (Василенко, 1996, с. 51).

Не можемо оминати увагою думку теоретика-реформатора танцювального мистецтва Жана Жоржа Новерра щодо характеристики жесту як невід'ємної складової мистецтва танцю: «Жест умовний поганий до смішного; жест, вивчений перед дзеркалом, фальшивий і невірний; жест, викликаний відчуттям і пристрастю, правильний і виразний. Він стає тлумачем душі і різних заворушень, нею випробовуваних. Жест, як я його розумію, є другим органом мовлення, який природа дала людині, але його можна почути тільки тоді, коли душа наказує йому говорити» (Новерр, 2007, с. 63).

Зауважимо, до специфічних засобів народно-сценічного танцю належить *хореографічна лексика*. У цій площині нам імponує позиція корифея хореографічного мистецтва К. Василенка, який, досліджуючи зміст і значення хореографічної лексики, відзначає: у конкретно-чуттєвому відтворенні дійсності засобами танцю на перший план виходять пластика і рух, що у поєднанні з музикою становлять основу твору – його лексику (Василенко, 1996, с. 127).

Оволодіння майбутніми педагогами-хореографами лексикою народно-сценічного танцю передбачає поглиблене вивчення теоретичних основ і послідовне опанування різноманітних технік виконання танцювальних комбінацій, базованих на лексичному матеріалі різних національностей. При цьому основні зусилля спрямовуються на оволодіння не лише технічною основою танцювального руху, але й опанування образно-лексичної характеристики приналежності руху, на формування вмінь і навичок, реалізацію творчої діяльності через виконання робіт, художньо-естетичне пізнання світу, індивідуальний підхід до творчої роботи, сприйняття прекрасного в танцювальному образі. А відтак, набуття майстерності у виконанні технічних рухів народно-сценічного танцю.

Не менш важливим виражальним засобом народно-сценічного танцю, що виникає на базі всіх інших засобів і здатний впливати на вираз творчих проявів студента-хореографа, є *хореографічний малюнок*, позаяк він несе в собі висловлення думки, ідеї хореографічного твору, емоційного стану героїв, зміст дії, котра відбувається на сцені.

Відзначимо, сполучною ланкою між вище розглянутими засобами і водночас важливим елементом народно-сценічного танцю є *хореографічний образ*. Танець, зауважує К. Василенко, починається там, де рух породжує образ, а образ є носієм емоції і думки, де усвідомлене чергування пластичних рухів створює зміну емоційних

станів і призводить до розвитку образу (Василенко, 1997, с. 129). На думку вченого, хореографічний образ є категорією естетичною, під якою розуміються конкретні чи узагальнені сцени життя, природи, створені балетмейстером за допомогою вигадки, асоціативного бачення (Василенко, 1996, с. 131).

Нам імпонує позиція О. Бойко щодо характеристики танцювального образу як виразника національного художнього мислення, що народжується у творчій уяві хореографа, втілюється акторами і відтворюється в уяві глядачів. При цьому науковиця наголошує: танцювальний образ являє собою сплав образу-задуму (ідеї), образу-творення (художньо-пластичної реалізації) та образу-сприйняття (результату художньої комунікації) (Бойко, 2008, с. 8).

Щодо *музики* як виражального засобу народно-сценічного танцю, то, поза сумнівом, «танець починається з музики, виростає з неї» (К. Василенко). За образним висловом Жана Жоржа Новерра, «музика для танцю – те саме, що слова для музики; це порівняння означає лише, що танцювальна музика є і повинна бути тією поемою, яка визначає і встановлює рухи і дії танцівника: останній повинен її передати і зробити зрозумілою за допомогою енергії і жвавості жестів» (Новерр, 2007, с. 212).

Безперечно, музика є невід'ємною складовою народно-сценічного танцю, що акумулює моральну, емоційну й естетичну сфери людини як джерело живлення творчого натхнення хореографа, створення атмосфери, настрою танцювального твору, проникнення в його зміст.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, узагальнюючи вище викладене і спираючись на дослідження в галузі танцювального мистецтва, є підстави стверджувати, що народно-сценічний танець народно-сценічний танець є фундаментом для оволодіння всіма іншими танцювальними напрямками. Навчання народно-сценічного танцю, зауважує К. Островська (ми погоджуємося з цією думкою), передбачає опанування танцювальною технікою як основою для втілення хореографічного образу, що органічно поєднується з музикою – важливим компонентом у хореографічному вихованні (Островська, 2010, с. 29). Зміст народно-сценічного танцю передається за допомогою вдосконалених виражальних засобів – пантоміми, жестів, хореографічної лексики, хореографічного малюнка, хореографічного образу та музики, що, водночас, є потужними засобами професійної підготовки майбутнього педагога-хореографа, формування

його творчого потенціалу, індивідуального мистецького почерку з чим, власне, ми і пов'язуємо *перспективи подальших досліджень*.

ЛІТЕРАТУРА

- Бойко, О. С. (2008). *Художній образ в українському народно-сценічному танці: Автореферат.... к. мистецтвознавства, спец. К. : Київський нац. ун-т культури і мистецтв. 19 с. (Boyko, OS (2008). Artistic image in Ukrainian folk-stage dance: Abstract.... Candidate of Art History, special K. : Kyiv National University of Culture and Arts).*
- Василенко, К. Ю. (1996). *Лексика українського народно-сценічного танцю. [3-тє вид]. К.: Мистецтво. 496 с. (Vasilenko, K.Yu. (1996). Vocabulary of Ukrainian folk and stage dance. . К. : Art).*
- Василенко, К. Ю. (1997). *Український танець. К. : ІПК ПК. 282 с. (Vasilenko, K. Yu. (1997). Ukrainian dance. К. : IPC PC. Vasilenko, K. Yu. (1997). Ukrainian dance. К. : IPC PC.).*
- Габович, М. (1996). *Душой исполненный полет. М.: Молодая гвардия. 176 с. (Gabovich, M. (1996). Soul-fulfilled flight. Moscow: Young Guard).*
- Голдрич, О. (2003). *Хореографія: посібник з основ хореографічного мистецтва та композиції танцю. Львів: Край. 160 с. (Goldrich, O. (2003). Choreography: a guide to the basics of choreographic art and dance composition. Lviv: Krai).*
- Колногузенко, Б. М. (2008). *Хореографічне мистецтво. Х. : ХДАК. 224 с. (Kolnoguzenko, BM (2008). Choreographic art. H. : HDAK).*
- Куценко, С. В. (2015). *Народний танець як вид мистецтва. Режим доступу: http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/1610/1/Narodnyi_tanets.pdf. (Kutsenko, S. V. (2015). Folk dance as an art form. Access mode: http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/1610/1/Narodnyi_tanets.pdf).*
- Лісовська, Н. Ю. (2021). *Теорія та методика народно-сценічного танцю: навчально-методичний посібник для студентів спеціальностей: 024 Хореографія; 014 Середня освіта. Хореографія. 2 вид. доповнене. Одеса: ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 178 с. (Lisovska, N. Yu. (2021). Theory and methods of folk-stage dance: a textbook for students majoring in: 024 Choreography; 014 Secondary education. Choreography. 2 types. supplemented. Odesa: PNPu named after KD Ushinsky).*
- Максименко, А. І. (2017). *Базові елементи народно-сценічного танцю. Актуальні питання мистецької освіти та виховання. Вип. 1 (9). (Maksimenko, A. I. (2017). Basic elements of folk stage dance. Current issues of art education and upbringing. Vip. 1 (9).*
- Новерр, Ж. Ж. (2007). *Письма о танце: [пер. с фр. под ред. А. А. Гвоздева]. [2-е изд., испр.]. СПб : Издательство «Лань»; «Издательство ПЛАНЕТА МУЗЫКИ». 384 с. (Noverr, J. J. (2007). Letters about dance: [trans. with fr. under ed. AA Gvozdeva]. [2nd ed., Ed.]. St. Petersburg: Lan Publishing House; PLANET OF MUSIC Publishing House).*
- Новий тлумачний словник української мови, Т 3, 2008. (New explanatory dictionary of the Ukrainian language, Vol. 3, 2008).*
- Островська, К. (2010). *Український народно-сценічний танець у системі освіти. Культура України. Вип. 30. С. 26–29. (Ostrovskaya, K. (2010). Ukrainian folk and stage dance in the education system. Culture of Ukraine. Vip. 30. pp. 26–29).*

SUMMARY

Kosakovska Lesya, Kozachuk Oleh. On the issue of study of folk and stage dance in the process of training a teacher-choreographer.

The aim of the article is to reveal some aspects of the study of folk dance in the process of training a teacher-choreographer through the characteristics of his means of expression. According to the purpose, the following methods were used in the research process: analysis, interpretive-analytical method, synthesis, generalization and systematization. Emphasis is placed on the noticeable growth of scientific interest and thorough understanding of folk dance art in various fields: practical-professional, art-theoretical-theoretical, historical. Some clarifications have been made on the interpretation of the phenomenon of "folk-stage dance", starting with the key concept of "dance".

Dance is an art form in which the artistic image is created by plastic and rhythmic movements of the human body. Folk-stage dance is a symbiosis of the culture of performing classical, folk-characteristic dances and original folklore sources. The nature and content of folk-stage dance is due to its purpose in life as an inexhaustible treasure trove of experience, expression and affirmation in emotional and figurative form, thus contributing to a comprehensive, harmonious, creative education of future choreographer. It was found that the content of folk dance is conveyed through advanced means of expression, namely: pantomime, gestures, choreographic vocabulary, choreographic drawing, choreographic image and music. It is generalized that folk-stage dance is the foundation for mastering all other dance directions.

Teaching folk-stage dance involves mastering dance techniques as a basis for the embodiment of choreographic image, which is organically combined with music - an important component in the choreographic education of the future teacher-choreographer.

Key words: *means of expression, music, folk-stage dance, training, choreographer-teacher, dance, dance art.*